

MÁTHÉ-FARKAS ZOLTÁN

A harag büntetése kard. A Jób 19,29b metaforájának elemzése

1. Bevezetés

A tanulmány címe Jób könyve 19. részében az utolsó sor központi tagjának metaforája. E rövid tanulmány célja e szókép elemzése.¹

Az itt alkalmazott szövegvizsgálati módszer nyelvészeti-poétikainak² nevezhető (pontosabban szólva, annak egyik mozzanatát képezi). Indokoltságát számomra az a megfontolás biztosítja, miszerint minden közlés, illetve szöveg megalkotottsága nem véletlenszerű, lehet spontán vagy szándékolt, viszont a megformáltságának módja jelentéskötő szereppel bír.³ Ezt az elemzést már korábbi írásokban is gyakoroltam.⁴ Az eljárás mikéntjét a Jób könyve 29. részét képező költemény nyelvi értelmezése⁵ során

- 1 | A metafora nem értelmezhető a kontextusa nélkül; Metafora. In: *Alakzatlexikon*. Főszerk. Szathmáry István. Tinta Könyvkiadó, Budapest 2008. (A továbbiakban *Alakzatlexikon*)
- 2 | Vö. Simon Gábor: Kognitív és/vagy nyelvészeti poétika. In: *Nyelv, poétika, kogníció. Elmélet és módszer a poétikai kutatásban. A 2016. május 11-én az Eszterházy Károly Főiskolán megrendezett műhelykonferencia anyaga*. Szerk. Domonkosi Ágnes–Simon Gábor, Linceum Kiadó, Eger 2018. 9–40. 10–13.
- 3 | Vö. „... a tartalom minden leírása szükségszerűen egy beszéd megszerkesztéséhez vezet, amely figyelembe veheti a jelentésstrukturák lét- és megjelenésmódját.” Algirdas Julien Greimas: *Strukturale Semantik. Methodologische Untersuchungen*. [1966]. (Übers. von Jens Ihwe.) Friedr. Vieweg + Sohn, Braunschweig 1971. 35. Brueggemann a permetafora helyzetében az istenélményéről hitvalló tanú távolról sem véletlen nyelvezetéről és beszédmódjáról szól; Walter Brueggemann: *Az Ószövetség teológiája. Tanúságtétel, vita, pártfogás*. (Ford. Tunyogi Lehel.) Exit Kiadó, Kolozsvár 2012. 162–164. És: „minden szöveg létrehozása számtalan különböző szintű választás eredménye. A feladó a kívánt kommunikációs cél érdekében több szituáció közül választ. A kiválasztott szituáció leírása érdekében több lehetséges közlemény közül választ. A közlemények megfogalmazásához több lehetséges megnyilatkozás közül választ és a megnyilatkozások megformálásakor több lehetséges nyelvi jeltől választ”. (Komisszarov nyomán) Klaudy Kinga: *A fordítás elmélete és gyakorlata – angol/német/francia/ orosz fordítástechnikai példatárral*. Scholastica, 1994. 65.
- 4 | Lásd Máthé-Farkas Zoltán: A Jób 19 szövegének vizsgálata. In: *Collegium Doctorum* 17. évf. 2021/1. (A továbbiakban Máthé-Farkas: *A Jób 19*.) 47–76; uő: A permetafora-modell alkalmazása az ószövetségi exegézisben: Jóbi szabadtámetaforák kontextuális elemzése Walter Brueggemann hermeneutikai megközelítése nyomán. Egyetemi Műhely Kiadó–Bolyai Társaság, Kolozsvár (A továbbiakban Máthé-Farkas: *A permetafora-modell*) 2022. 154–255. 266–364; uő: A sír atyám, a féreg anyám és nővérem. Egy Jób-könyvi metaforasor elemzése. In: *Collegium Doctorum* 18. évf. 2022/2. (A továbbiakban Máthé-Farkas: *A sír atyám*) 215–243.
- 5 | Ami egy adott szövegegység-szövegrészlet anyagának nyelvészeti és poétikai elemzés révén történő, lehetőleg minél pontosabb magyarrá fordítása – ún. laborfordítása révén történik. „A laborfordítás

Máthé-Farkas Zoltán (1976) – református lelkész, PhD (ószövetségi írásmagyarázat – DRHE); doktorandusz Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, szuryke@gmail.com

<https://doi.org/10.36373/em-2025-3-9>

alakítottam ki. A szöveg vizsgálata során számos olyan *nyelvtani* szerkezetet találtam, amelyek véletlenszerűsége távolról sem valószínű. Például a Jób 29,3–6 egységének struktúráját morfológiai-szintaktikai minták⁶ biztosítják, ugyanezt látni a Jób 29,14a felsorának nyelvi-poétikai miniatúrájában is, mindkét esetben az elrendeződéseket a khiasztikus szerkesztés irányítja.⁷ A példaként hivatkozott szövegrészetek – amint az alább vizsgálandó költői sor és annak metaforája is – szemléltetik azt, hogy a nyelvi megoldások a poétikai megalkotottság dinamikus alkotóelemeiként a jelentésalkotást mikro- és makroszinten kontextuálisan irányítják, például úgy, hogy meghatározzák: mely jelentéselemek váljanak kontextuálisakká, képezzenek szemémákat.⁸

Az itt javasolt vizsgálati módszer bibliaértelmezésben való szerepéről már értekeztem.⁹ Az eljárás indokoltságát képezi az a tény, hogy a bibliai szövegek nemcsak kifejezik a kognitív környezetük teológiáját, de teremtik is a teológiát – az egyéni hitvallás egy személyes istentapasztalat megfogalmazásaként adódik hozzá a kognitív környezetben meglévő intertextualitáshoz.¹⁰ Az írásmagyarázattal való viszonyában, a vizsgálat mozzanatai következőképpen körvonalazhatók: szövegmegállapítás (mi van a szövegben), szövegelemzés (miként alkot jelentés[ek]t a szöveg), szövegértelmezés (hermeneutika – ti. bibliai, filozófiai, irodalmi).

Az alább végzett vizsgálat abban tér el a bibliatudományban gyakorolt írásértelmezéstől, hogy nem folytat szövegekritikát (de adott esetben figyelembe veszi az ilyen vonatkozású észrevételeket, felhasználja őket akkor, amikor nem lehet nyelvészetileg és poétikailag pontosítani a szöveget – lásd ezt érintőlegesen a költői sor utolsó szaváról írottaknál), egyetlen forrásszöveg-változatra figyel, jelen esetben a Leningrádi kódex által hordozottra. A Leningrádi (Szentpétervári) kódex a Héber Biblia/az Ószövetség teljes szövegének legrégebbi változata, amelyet Sámuel ben Jákób írnok készített a masszoréta Áron ben Mózes ben Aser kéziratái alapján, Kr. u. 1008–1010-re keltezhető.¹¹ A szöveg legrégebbi volta, illetve az, hogy a teljes Ószö-

célja a (...) forrásszövegben felismerhető nyelvtani-poétikai eljárások átmentése a magyar célszövegre, ami jelenti a morfológiai és mondattani viszonyok tükrözését, a forrásszövegi szeméma megőrzését, az alakzatok (...) [minél pontosabb] visszaadását a célnyelvi változatban.” Máthé-Farkas: *Elkallódó metaforák? – Az ószövetségi költői szövegek nyelvészeti-poétikai elemzésének haszna a teológiai interpretáció számára*. In: *Studia UBB Theologia Reformata Transylvanica*. 69. évf. 2024/1. 24–53. (A továbbiakban Máthé-Farkas: *Elkallódó metaforák?*) 28/14. jegyzet.

6 | Nevezzük így az adott szövegegységben valamilyen szervezőelv által körvonalazódó morfológiai-szintaktikai viszonyokat. – A Jób 29,3–6 eme vonatkozásáról lásd Máthé-Farkas: *Linguistic-Poetical Analysis as Method for Unit Delimitation – A Case Study Based on Job 29,3–6*: DOI: 10.13140/RG.2.2.22112.70407.

7 | Lásd ezekről részletesen Máthé-Farkas: *A permetafora-modell*. 274–295, 211–212.

8 | Vö. *Az irodalomtudomány alapjai_2008-4.pdf*: http://germanistik.elte.hu/irodbev/2008/Az%20irodalomtudomany%20alapjai_2008-1.pdf (utolsó megtekintés: 2023. 04. 25.) (A továbbiakban *Az irodalomtudomány alapjai*.) A szemantikai jegyek vagy szémák metaforikus jelentésalkotásban való szerepéről lásd Umberto Eco: *The Semantics of Metaphor*. (Trans. by John Snyder.) In: *Semiotics: An Introductory Anthology*. Ed. by Robert E. Innis. Indiana University Press, Bloomington 1985. 250–271. 258, 261.

9 | Máthé-Farkas: *A permetafora-modell*.

10 | Vö. Brueggemann: *i.m.* 162–164 (részletesen lásd *uo.* 162–191).

11 | Vö. Kustár Zoltán: *A héber Ószövetség szövege. A masszoréta szöveghagyományozás és annak megjelenítése a Biblia Hebraicában*. Kálvin János Kiadó, Budapest 2010. 17–23. 100–101.; Geoffrey Khan: *The Karaites and the Hebrew Bible*. In: *The Orion Center for the Study of the Dead Sea Scrolls and Associated Literature*: <http://orion.mscc.huji.ac.il/symposiums/15th/papers/Khan.pdf> (utolsó megtekintés: 2020. 05. 09.).

vetség-anyagot tartalmazza, képezik azokat az érveket, amelyek alapján e verzió mellett döntöttem.¹²

Jelen írás nem kívánja kiigazítani az írásmagyarázat Jób 19,29 szövegéről megfogalmazott megállapításait, viszont javaslatként fogalmazza meg a költői szövegek nyelvészeti és poétikai vizsgálatának alkalmazását a bibliai exegézisben, illetve hermeneutikában. A dolgozatban megjelenő fordításoknál a nem általam készített változatoknál feltüntettem a célszöveg alkotójának nevét.

2. A Jób 19,29b metaforájának elemzése

2.1. A 19,29 laborfordítása

Az alábbiak kontextuális vonatkozásokban való megértéséhez szükséges szólni a Jób könyve egészének és a 19. rész tartalmáról, műfajáról, szerkezetéről, nyelvezetéről,¹³ jelen esetben azonban álljon itt a vizsgált szövegrészlet és metaforikus mondatának elemzése.

גִּוְרֵי לֶאֱמָן מִפְּנֵי-חָרֵב כִּי-חָמָה עֲוֹנוֹת חָרֵב לְמַעַן תִּדְעוּן (שְׂדֵי) [שְׂדֵי]:¹⁴

gûrû lâkem mippənê-ħereḅ kî-ħēmāh ‘āwōnōt ḥāreḅ lōma’an tēd’ûn (šaddîn)
[šaddûn]

*Féljetez a magatok részéről miatta [a] kardnak,
mert [a] harag büntetése [a] kardnak,
azért, hogy megtudjátok [azt], ami az ítélet!*

2.2. A Jób 19,29 mikrostruktúrája

A 29. sor a 19. rész költeményének a 14., záró szakaszához tartozik, ilyenként pedig keretet képez a bevezetést képező 2–3. sorokkal, ugyanakkor lineáris gondolatvezetés következtetéseként áll a versmű végén.

Ez a hármas költői sor a megelőzőnek a folytatása – ha a barátok Jóbót továbbra is üldözik szavaikkal, magatartásukkal (lásd a 2. és 3. sorokat), akkor minden okuk megvan az ítélettől való félelemre.

A sortagok közötti (mikrostrukturális) parallelizmus párhuzamos kifejezései alsoronként a következők: *kard*, *büntetése kardnak*, *ítélet*. A költői sor jelentésalkotásáról megállapítható, hogy a figuratívan konkrét jelöléstől halad az általános/elvont

12 | Lásd erről bővebben in Máthé-Farkas: *A permetafora-modell*. 145–152, 155–157; valamint uő: *Elkallódó metaforák?* 38–41.

13 | Mindezek részletes tárgyalását lásd in Máthé-Farkas: *A permetafora-modell*. 19–52.; továbbá uő: *A kontextuális metaforalemezés módszerének egy kísérlete Jób könyvének két szövegrészlete alapján* (MA-értekezés): DOI: 10.13140/RG.2.2.11249.45929/1. 53–62. A 19,29-re vonatkozóan pedig uo. 62–81.

14 | Jób 19,29, lásd in The Leningrad Codex. In: *Internet Archive*: https://archive.org/details/Leningrad_Codex_Color_Images/page/n803/mode/2up; (utolsó megtekintés: 2025. 04. 18.). 402v; vö. in: *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Ed. Elliger, Karl–Rudolph, Willhelm. Editio quarta emendata. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1990.

felé, ezáltal pedig tartalmi fokozást végez.¹⁵ A 29a és a 29b sortagok között pontosítás figyelhető meg, melynek során az első sortag szóképét¹⁶ a hozzájáruló elvont *büntetés* kifejezéssel bővíti, értelmezi azt, hogy miként is értendő a kard, miért is kell attól félni. A „kard” általi büntetés pedig *ítélet* – ha eddig csak egy, mintegy a világban rejlő, önműködő erkölcsi mechanizmus megnyilvánulásaként (szintetikus felfogás, megfizetéselv) való értelmezés lehetősége állt is fenn,¹⁷ az *ítélet* kifejezés személyessé, azaz Istentől származóvá teszi ezt a megfizetést.

Ennek a költői jelentésfejlesztésnek összefüggésében kell vizsgálnunk a 29b sortag metaforikus okhatározói mondatát, amely mintegy szókép általi értelmezését biztosítja az első sortagban megfogalmazott figyelmeztetésnek: a barátoknak azért van okuk félni, mert magatartásuk kimeríti a *harag* fogalmát. Jób intése mögött az a meggyőződés áll, hogy az ő megváltója igazolni fogja majd.¹⁸

A költői sor mondattani viszonyai lineáris gondolatvezetést tükröznek: a kezdő felszólító főmondatot (29a) annak okhatározóját kifejtő okhatározói tagmondat követi (29b), amelynek alárendelődik az azt értelmező célhatározói mondat (29ca), melynek állítmányát tárgyi mellékmondat fejt ki (29cβ).

2.3. A 29b metaforájának vizsgálata

A metafora – Ricoeur definíciója szerint – egy állítás, predikatív szerkezet, olyan, amely szemantikai ütközést, „impertinenciát”, inkongruenciát hoz létre.¹⁹ A predikatív

15 | Általában a szó szerintiől a figuratív, az általánostól a specifikus felé szokott haladni a parallelizmus jelentésalkotása, itt azonban némileg más értelemben, de fordított irány látható; vö. Alter Robert: *A Biblia versművészete*. (Ford. Máthé-Farkas Zoltán.) Exit Kiadó, Kolozsvár 2013. 33–38. – A parallelizmus jelentésalkotó műveleteiről lásd uo. 35–42.

16 | Elsődleges feladat a *kard* átvitt értelmű (szóképként való) használatának igazolása – a szövegösszefüggés nyilvánvalóvá teszi a figuratív értelmet: csak a másvalaki által „használatban levő” kardtól kell félni, de az önmagában, a *féltetek* okhatározójaként álló, névelő nélküli szó immár nem a szó szerinti fegyver megjelölését szolgálja. Az intertextuális párhuzamok is alátámasztják a szó metonimikus-metaforikus jelentését.

17 | „... az ókori ember számára (...) a rossz tett csupán a bűn egyik vonatkozása volt, minthogy azzal a rossz egy folyamat részévé vált, amelynek során szükségképpen előbb vagy utóbb a tett elkövetője vagy annak közönsége ellen fordult. A bűnt elkövetőre sújtó »megtorlás« e felfogás szerint (...) az ettől fogva további hatásokat kifejtő rossz kisugárzása; csak ebben tér ismét nyugvópontra a bűn által előidézett rossz (...) e felfogás eleve az ember tette és állapota közti lehető legszorosabb összefüggésből indul ki; egy olyan folyamatról van itt szó, amely egy minden rosszban és jóban egyképpen benne rejlő erő révén jól vagy rosszul végződik. (...) Ezt a felfogást »szintetikus életszemléletnek« nevezték, minthogy nem választja el egymástól azt, hogy mit tesz és milyen állapotban van az ember...” Gerhard von Rad: *Az Ószövetség teológiája. I. kötet: Izrael történeti hagyományainak teológiája*. (Ford. Görföl Tibor.) Osiris Kiadó, Bp. 2000. 211–212. Végül egy szemleges, automatikusan működő világrenddé is válik a Példabeszédek könyvében; lásd uo. A Kr. e. 5. századi [közéle-keleti] társadalomra, gondolkodásra (ti. a megfizetéselvre) vonatkozóan meghatározó az újbabiloni jogrendszer; ekként pedig meghatározza a Jób könyve műfaját és motívumait is; Rachel F. Magdalene: *Through a Glass Lawyerly. Reading the Legal Metaphors of Job 1–31*. In: *Law and Narrative in the Bible and in Neighbouring Ancient Cultures*. Ed. by Klaus-Peter Adam, Friedrich Avemarie, Nili Wazana. Mohr Siebeck 2012. 123–138. 123–127. – A fogalmi metaforák mögött kulturális tapasztalatok is állnak – lásd erről Tolcsvai Nagy Gábor: *Kognitív szemantika. Harmadik, bővített és átdolgozott kiadás*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021. (A továbbiakban Tolcsvai Nagy: *Kognitív szemantika*.) 102.

18 | Vö. Máthé-Farkas: *A Jób 19. 66k; A Jób 19,25–27 vizsgálata a 19–27. versek összefüggésében*. In: *Reformatus Szemle* 115: 1, 5–24. 11–14.

19 | Cohen nyomán lásd Paul Ricoeur: *Az élő metafora*. (Ford. Földes Györgyi.) Osiris, Bp. 2006. 197. A metaforáról és annak jelentésalkotásáról lásd összefoglalásom: Máthé-Farkas Zoltán: *Metafora vagy nem*

szerkezet alanya a metaforikus tartalom (*tenor*), állítmánya a hordozó (*vehicle*), de ezeknek az alkotóelemeknek a megnevezése akár kutatónként is változhat.²⁰ Kognitív szemantikai megközelítésben a hordozónak a forrástartomány felel meg, a tartalomnak a céltartomány;²¹ ebből a tekintetből a költői vagy „élő” metafora a fogalmi metafora nyelvi kifejeződésének számít.²²

2.3.1. A háttérmetafora megállapítása

A háttérmetafora annak az állító mondat szerkezetnek a megfogalmazása, amely lehetővé teszi, *megvalósítja* a szöveg szintjén olvasható képes beszédet. Dőlt nagybetűs írásmóddal történik a jelölése a fogalmi metaforától való megkülönböztetés végett. Legtöbbször a háttérmetaforaként megállapított alakzat igen közel áll a fogalmi metaforához, vagy éppen azonos azzal, viszont az ilyként megnevezett metafora nem oly általános vagy elvont, hanem a szövegben található állítást konkretizálja a szemantikai elemezhetőség, a jelentésalkotás-vizsgálat érdekében, ilyenként pedig a mélystruktúrához tartozónak tekinthetjük. Például, az *Igazságot felöltöztem* (Jób 29,14a) metaforikus mondat mögött álló háttérmetafora így fogalmazható meg: *AZ IGAZSÁG EGY ÖLTÖZET*.²³

A háttérmetaforát eleinte az egytagú metaforák elemzéséhez szükséges „ideiglenes” műhelyalakzatként használtam, mint a *mögöttes ábrázolás* poétikai vizsgálatra való elgondolását.²⁴ Viszont a jelen tanulmányban vizsgált költői sorban kéttagú me-

metafora? Feltételezések Jób szabadításmetaforáinak jelentésalkotásáról. In: *Református Szemle* 118. évf. 2015/1. 5–54. (A továbbiakban Máthé-Farkas: *Metafora vagy nem metafora.*) 15–43.

20 | A *tenor* és *vehicle* megnevezésekről lásd Ivor Armstrong Richards: *The Philosophy of Rhetoric*. Oxford University Press, New York–London 1936, ismerteti Fónagy Iván: *A költői nyelvről*. Corvina, é. n. [1999]. 130; Metafora. In: *Alakzatlexikon*, illetve Máthé-Farkas: *Metafora vagy nem metafora*. 16–17. – A metaforáról és annak jelentésalkotásáról lásd összefoglalásom uo. 15–43.

21 | Vö. Kövecses Zoltán: *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. (Ford. Várhelyi Gabriella és Kövecses Zoltán.) Typotex, Budapest 2005. 20k; Tolcsvai Nagy Gábor: *Kognitív szemantika*. (A továbbiakban Tolcsvai Nagy: *Kognitív szemantika.*) 100–106.

22 | Lásd részletesen Kövecses: *i. m.* 59–68. Fónagy viszont erre vonatkozóan tartózkodó álláspontot képvisel – szerinte a metafora a fogalmi gondolkodás alapja és elindítója, de nem alapul a fogalmi gondolkodáson, a költői metafora válik köznyelvivé, a nyelv és gondolkodás elemévé; Fónagy: *i. m.* 206, 209. Lásd a „metafora-diakrónia” kifejezést és értelmezését: Máthé-Farkas: *A permetafora-modell* 95. 121–122, 125.

23 | Máthé-Farkas: *Metafora vagy nem metafora*. 36, 49; uő: A permetafora-modell 214–217. – Simon Arany János *A lejtőn* című versének elemzésében a kezdő sorokat vizsgálva szól az általam javasolt értelemben előbb az ESTE és a HOLLÓMADÁR referenciális azonosításáról, majd AZ ESTE MADÁR fogalmi metaforát körvonalazza, ahogyan teszi azt Tolcsvai Nagy is; vö. Szegedy-Maszák korábbi, igen alapos vizsgálatában az „este → holló”, illetve a „madárszerű, megszemélyesített este” megállapításokkal. Simon: *i. m.* 10, 13, 18; Tolcsvai Nagy Gábor: Poétika szemantika nélkül? In: Domonkosi–Simon: *i. m.* 41–50. 43; Szegedy-Maszák Mihály: Az átlényegített dal. In: *Az el nem ért bizonyosság. Elemzések Arany lírájának első szakaszából*. Szerk. Németh G. Béla. Akadémiai Kiadó, Bp. 1972. 291–358. 351–352. – A háttérmetafora és a fogalmi metafora különbségét éppen ezekkel a meghatározásokkal lehet illusztrálni: a szöveg felszíni struktúráját a *Száll az este. Hollószárnya / Megrezzenti ablakom képezi*, ahol a háttérmetafora *AZ ESTE HOLLÓMADÁR*, amely mögött *AZ ESTE MADÁR* kognitív metaforát körvonalazhatjuk. – Benő Attila szerint a kifejtett metafora meg van magyarázva (személyes közlés) – a háttérmetaforának éppen ez a szándéka: kimondja-kifejtse a metaforát a jelentésalkotás elemezhetősége végett. Vö. a pragmatikai vonatkozású implicit jelentéssel (Benő személyes közlése nyomán).

24 | Vö. Felszíni ábrázolás. Mélyszerkezet. Mögöttes ábrázolás. In: Kálmán László–Trón Viktor: *Bevezetés a nyelvtudományba*. Tinta Könyvkiadó, Bp. 2007. 161, 169–170.

taforát ismerünk fel, ami pedig felszíni strukturális megjelenésében, közvetlenül nem vizsgálható, jelentéssalkotásáról csak áttételesen lehet beszélni. Ezért az alábbiakban a háttérmetaforát kéttagú metafora analízisére fogjuk használni.

A költői sorrészletben előforduló metaforikus mondat a következő: [a] *harag büntetése* [a] *kardnak*. Az itt érvényesülő háttérmetafora pedig ekként állapítható meg: *A HARAG KARDBÜNTETÉS*, ti. *A HARAG KARDDAL VALÓ BÜNTETÉS*, ami pedig *A BŰN BŰNHŐDÉS* (alany+állítmány) fogalmi metaforájának nyelvi kifejeződéséeként is értelmezhető.

2.3.2. A metafora szemantikai vizsgálata

A szövegegység belső szemantikai struktúrájának körvonalazása történik az alábbiakban. A lexémától²⁵ elindulva a szemák/jelentéselemek felsorolása történik, majd a kontextuális széma pontosításával érkezünk a szeméma megállapításához.²⁶

2.3.2.1. A metaforát képező szemémák megállapítása

A HARAG KARDBÜNTETÉS

A metafora tartalmát, illetve hordozóját a חַמָּה/hēmāh/harag és az אֲוֹנוֹת הָרֶב/’āwōnōt hereb/ kardbüntetés lexémák képezik.

A חַמָּה/hēmāh lexéma jelentései: 1) hőség (Ez 3,14); 2) mérge (állat, Zsolt 58,5; nyíl, Jób 6,4; emberé, Hab 2,15); 3) düh, harag (Gen 27,44); 4) Isten haragja (Jób 21,20).²⁷

25 | A bibliai korpuszhoz tartozó szövegek lexémáinak jelentéselemei a kontextusok alapján állapíthatók meg – a bibliai szótárak (a teljesség igénye nélkül) közölni szokták adott lexéma különböző jelentésekkel való előfordulásainak lókusait. A konkordanciák a szavak-szóalakok összes előfordulását hozzák – a BibleWorks- konkordancia, például, a szóalakok és a lemmák alapján keres, Lisowsky konkordanciája az adott lexéma előfordulásait jelentések szerint csoportosítja, az igék esetében ez tovább tagolódik az igeörzsek szerint, a főneveket alanyként, tárgyként vagy más eltérő megjelenéseik szerint osztályozza. Lásd *BibleWorks*. Version 10.0.4.114, LCC 2015. (Számítógépes program. A továbbiakban *BibleWorks10*.); Gerhard Lisowsky: *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1981. (A továbbiakban Lisowsky.) A konkordanciák és szótárak-lexikonok által közölt lókusok révén rálátunk a lexéma adott jelentését felhasználó bibliai könyv keletkezési korára, így pedig az illető szójelentés használata elhelyezhető az időben, valamint a bibliai könyv által képviselt teológiai felfogásban.

26 | A jelentéselemek, szemák „szavak/lexémák minimális/legkisebb jelentésegységei”, „a szeméma a szövegösszefüggésben egyértelművé vált szó amint a lexéma szövegbe integrálódik, szeméma lesz meghatározott jelentéssel (...) (pl. a kölyök szó *A kölyök iskolába megy* mondatban)” – *Az irodalomtudomány alapjai*. 4–6. Lásd ennek az elemzés módszernek alkalmazását in Máthé-Farkas: *A permetafora-modell* 86–89, 241–248, valamint uő: *A sír atyám* 233–239. Az eljárásnak a metafora vizsgálatára való alkalmazása pedig az imént idézett-utalt bemutatóanyag nyomán történt.

27 | Lásd חַמָּה in: Francis Brown–S. R. Driver–Charles A. Briggs: *The Brown–Driver–Briggs Hebrew and English Lexicon (with an Appendix Containing the Biblical Aramaic)*. Clarendon Press, Oxford 1907. (In: *BibleWorks10*.) (A továbbiakban BDB.); חַמָּה. In: Lisowsky; חַמָּה in: *The Hebrew & Aramaic Lexicon of the Old Testament, CD-Rom Edition*. (Trans. by Mervyn Edwin John Richardson.) Ed. by Ludwig Koehler, Walter Baumgartner. Koninklijke Brill, Leiden 1994–2000. (In: *BibleWorks 10*.) (A továbbiakban HALOT.); חַמָּה I. In: *The Dictionary of Classical Hebrew. Volume III: ט–ט*. Ed. by David John Alfred Clines. Sheffield Academic Press, Sheffield 1996. (A továbbiakban DCH 3.); חַמָּה in: Egeresi László Sándor: *Bibliai héber–magyar szótár. Függelék: bibliai arámi szavak listája*. Bp. 2022. (A továbbiakban Egeresi.) Vő. חַמָּה in: *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature*. Volume I–II. Compiled by Marcus Jastrow. Luzac & Co., London – G.P. Putnam’s Sons, New York 1903. (A továbbiakban Jastrow.)

- Szémák: (főnév), konkrét vagy elvont, fizikai jelenség vagy tárgy (anyag) vagy lelkiállapot (emberé, Istené), negatív konnotációkkal rendelkezik: testi sérülést okozhat, halált idézhet elő, interperszonális: megromlott kapcsolat és konfliktus velejárója;
- kontextuális széma: konfliktussal együttjáró lelkiállapot;
- szeméma: harag.²⁸

A *kardbüntetés* világhálós keresés hapax legomenonjaként magyarul is létezik ez a többszavas lexéma,²⁹ de a Héber Bibliában is csak itt előforduló melléknéves szó szerkezet³⁰ két lexemából tevődik össze, és pedig (a héber szórend szerint) *büntetés* és *kard* főnevekből – *büntetése kardnak*. A magyar szóváltozat egyedi ugyan, de szemantikailag alaktanilag megfelel a *halálbüntetés* kifejezésnek, annak egy konkretizálásaként is értelmezhető.³¹ A Jób-könyvi összefüggésben viszont inkább az általában vett büntetés egy típusának a jelentését hordozza itt – önmagában a *kard* ugyanis metonimikus metaforának tekinthető: KARD A HÁBORÚ HELYETT,³² majd A HÁBORÚ BÜNTETÉS jelentésalakulás figyelhető meg.

Az *רַיָּ/’āwōn* lexéma jelentései: 1) vétek, bűn (Zsolt 18,24); 2) büntett, bűncselekmény (ti. a bűn által keletkező konkrét tett és/vagy annak következménye), amiatt való bűnösség (Num 14,19); 3), büntetés (Gen 4,13).³³

28 | „Erős érzelmi felindulástól kísért érzés, eseményekkel vagy személyekkel kapcsolatban. Következménye lehet heves, sokszor meggondolatlan cselekvés, ártó szándékkal, vagy átalakulhat bosszúvágygá, gyűlöletté.” Harag. In: *Keresztény bibliai lexikon*. Szerk Bartha Tibor. Kálvin János Kiadó, Bp. 1993. (A továbbiakban KBL.)

29 | Vö. „a kardbüntetés bekötött szemmel térdepülő bűnösön lefejezés által teljesíthető”. Csatsko Imre: *Büntetésjogi elméletek tekintettel a büntetésfajaira, különösen a halálbüntetésre; miképp gyakoroltatott ez régi s újabb népeknél?* II. Történeti rész. Győrött 1843: <https://play.google.com/books/reader?id=bplfZULFq4gC&pg=GBS.PA106&hl=hu> (utolsó megtekintés: 2023. 03. 25.). 106. – Ma használt, melléknévi szerepű *kard* főneves, hasonló melléknévi szerkezetes, összetett lexémáink a *kardforgatás*, *kardpárbaj*, *kardvágás*, *kardvívás*, lásd szócikkekként azokat: A magyar nyelv értelmező szótára. I–VII. kötet. Vezető szerk. Bárczi Géza, Országh László. Akadémiai Kiadó, Bp. 1959–1969. (A továbbiakban ÉrtSz.) – A magyar nyelvben vélhetően igen ritka *kardbüntetés* összetett lexéma tárgyalása valószerűleg külön fejezetet igényelne.

30 | Lásd még *bēt hammelek/királyi palota* (lit. háza a királynak; 2Kír 11,5), *maḥšî-’ōz/erős menedékem* (lit. menedékem erőssége; Zsolt 71,7), *lāšōn rəmiyyāh/álnok nyelv* (lit. nyelve álnokságnak; Zsolt 120,2). – Az *רַיָּ/’āwōn*-nal (bűn, büntetés) képzett szerkezeteket lásd még *a város büntetése* (Gen 19,15; lit. „büntetése a városnak”), az *Izrael házának a büntetése* (Ez 4,4.5 – *Biblia. Istennek az Ószövetségben és Újszövetségben adott Kijelentése*. Magyar nyelvre fordította és revideálta a Magyar Bibliatársulat Szöveggondozó Bizottsága. Revideált új fordítás /RÚF2014/. Kálvin Kiadó, Bp. 2014; lit. „büntetése házának Izraelnek” – összetett birtokos szerkezet, lásd alább is), *büntetésük éve* (RÚF2014: Ez 4,5; lit. „éve büntetésüknek”) *a kérdező büntetése* (Ez 14,10; lit. „büntetése a kérdezőnek”), a *büntetés ideje* (Ez 21,30. 34; 35,5; lit. „ideje a büntetésnek”) megfogalmazásokban; sőt, birtokosszerkezet-láncot látunk az Ez 21,30. 34 és 35,5-ben: *רַיָּ רַיָּ נַפְּדָ / bə’ēt ’āwōn qēs* / lit. „idejében” (birtok) „büntetésnek” (birtokos) „végnak” (birtokos), ami így értendő: *végző büntetés idején*. Vö. 3.117. In: *The Dictionary of Classical Hebrew. Volume VI: ו-ב*. Ed. by David John Alfred Clines. Sheffield Phoenix Press, Sheffield 2011. (A saját fordítások a szótár nyomán).

31 | Így pedig bizonyos bűntények esetén gyakorolt kivégzésmódra értendő (vö. Gen 9,6; Mt 26,52).

32 | Vö. Metonímia. In: *Alakzatlexikon*. Kövecses: „... az összefüggésben alapuló metaforák (...) metonimikus motívációjának tekinthető” – Kövecses: *i.m.* 242. Vö. Eco: *i.m.* 261.

33 | *רַיָּ*. In HALOT. *רַיָּ*. In: Lisowsky. *רַיָּ*. In: Egeresi. vö. *רַיָּ*. In: Jastrow.

– Szémák: (főnév), elvont,³⁴ vallásos vagy erkölcsi jellegű viszonyfogalom,³⁵ lehet gondolat vagy magatartás és cselekedet sajátja, titkos vagy nyilvános, egyedi vagy általános vonatkozású,³⁶ negatív konnotációval rendelkezik;

– kontextuális széma: bűn és következménye;

– szeméma: büntetés.

A **חֶרֶב**/həreb lexéma jelentései: 1) kovaköves kés (Józs 5,2k); 2) (kétélű) tőr (vö. Károli/KJV³⁷ Bír 3.16); 3) véső (Ex 20,25), feszítővas (Ez 26,9); 4) kard (többi előfordulásaiban).³⁸

– Szémák: (főnév), konkrét, élettelen, tárgy, késként háztartásban vagy rituálisan (körülmetéléskor), szerszámként vésőmunkálatokra vagy feszítés eljárásaikor, továbbá fegyverként hadi konfliktusban (támadáskor vagy védekezéskor) vágásra-szúrásra használják, ilyenképpen pozitív és negatív konnotációkkal rendelkezik;

– kontextuális széma: szűrő-vágó fegyver (ily módon pedig a háború metonímiája),³⁹

– szeméma: kard.⁴⁰

Az **עֲוֹנוֹת חֶרֶב** /'āvōnōt həreb összetett lexéma jelentése: Hapax legomenonról van szó, tehát a jelentés megállapításakor szükséges odafigyelni nemcsak az alkotó szemémákra, hanem a közvetlen és a tágabb szöveggörnyezet intertextuális vonatkozásaira is. Jóllehet a **חֶרֶב**/həreb-et kardként pontosítottuk, metonimikus egyetemes fogalmi metaforaként (sőt szimbólumként⁴¹) is körvonalazható:

– ESZKÖZ A TÖRTÉNÉS HELYETT⁴² ← FEGYVER A MEGÖLÉS/PUSZTÍTÁS/HÁBORÚ HELYETT → A KARD MEGÖLÉS/PUSZTÍTÁS/HÁBORÚ;

34 | Konkrét esetek „büntetesként” való azonosítása értelmezésfüggő, ezért van csak az elvontság jeleneleme megjelölve.

35 | A bibliai gondolkodásban a bűn elsősorban valakivel (Istennel, emberrel) való kapcsolaton értelmezett fogalom.

36 | Ti. mint bűn vagy bűnösség.

37 | Szent Biblia azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. [1908]. Magyar Bibliatanács, Bp. 1990; Authorized Version (KJV) – 1769 Blayney Edition of the 1611 King James Version of the English Bible – with Larry Pierce’s Englishman’s-Strong’s Numbering System 1988–1997. Online Bible Foundation and Woodside Fellowship of Ontario.

38 | **חֶרֶב**. In: BDB. **חֶרֶב**. In: HALOT. §; **חֶרֶב**. In: DCH 3. **חֶרֶב**. In: Lisowsky. **חֶרֶב**. In: Egeresi. A posztbiblikus kor szóértelmezései: 1) kard – a háborúban való meghalás nagyobb nyomorúság a természetes halálnál, kard általi halál, országon átvonuló had; 2) kard alakú ekenyél; lásd **חֶרֶב**. In: Jastrow.

39 | Ha a korona (k széma) tulajdonsága a királynak (A szeméma), akkor az A szeméma k széma általi jellemzése a metonímia esete; vö. Eco: *i. m.* 261. – Megjegyzendő, hogy a korona inkább tipikalitási feltételként válik a király szemantikai jegyév.

40 | Greimas meghatározása szerint a lexémának van egy invariáns szemamagja/szémikus magja (*Sem-Kern/noyau sémique*), a kontextuális széma pedig a kontextus által érvényesített széma (minimális jelentésegység) – a kettőjük kombinációjából származó jelentéseffektus pedig a szeméma; vö. Greimas: *i. m.* 37–38.

41 | A szimbólum megértéséhez szükséges megértenünk az általa felidézett metaforákat; Kövecses: *i. m.* 71. – A kard „jelképezi a háborút, harcot, lelki háborúságot (Mt 10,34; Lk 22,36; Jel 6,4), a világi hatalmat (Róm 13,4), a hazug, kétszínű beszédet (Zsolt 55,22; 57,5), Isten Igéjét (Zsid 4,12; Jel 2,16), haragját, ítéletét, bosszúállását (5Móz 32,41; Jer 9,16; 24,10; 25,29; Ez 14,21; Jel 19,21). S ha majd a kardokból kapákat kovácsolnak, akkor beköszönt az örök béke (Ézs 2,4)”. Lásd Kard. In: KBL.

42 | Kövecses: *i. m.* 157. – Ítéletvégrehajtás-típusként a kardbüntetés esetében az ESZKÖZ AZ ELJÁRÁS HELYETT metonímiáról szólhatunk (vö. *pallóság*).

– A KARD MEGÖLÉS/PUSZTÍTÁS/HÁBORÚ fogalmi metaforának egyetemes voltát⁴³ igazolják az intertextuális vizsgálatban összegyűjtött szövegrészletek, de magyar vonatkozásban is ugyanolyan jelentéseket közvetít.⁴⁴

– A *kard* főnévből képzett melléknév⁴⁵ az összetett szerkezetben módosítja a főnév jelentését – fajtajelölő jelentéssel bír, konkrétság jellemzi, ennél fogva viszonyító melléknévként határozható meg. A *kardbüntetés* összetett lexémáról megállapítható, hogy metonimikus szerkezet: a kard konkrétan az általa okozott halált jelzi, általános értelemben a csatát-háborút – ilyen módon pedig elvonatkoztatás történik, ekként pedig a *kard* minősítő melléknévnek tekinthető.⁴⁶

2.3.2.2. A metaforák tartalmának és hordozójának egymással való kontextusában történő szémaelemzés

Ez tulajdonképpen a metaforák jelentésalkotásának vizsgálata. Az alábbi eljárás arra a metaforadefinícióra épül, mely szerint szemák több szemémához is tartozhatnak, ennél fogva közös szemát is hordozó szemémák behelyettesíthetők egymással (Eco).⁴⁷ A tárgyalt metafora összetettsége miatt tulajdonképpen három alkotóelem jelentését és azok interaktivitását kell leírunk.

Fennebbi szemavizsgálatot figyelve, elmondható, hogy a szemák többek is lehetnek – értelemszerűen először a kontextuális vonatkozások irányítanak a leírásukban. A metaforaelemzés során azonban javallott odafigyelni a szemémák tipikalitási feltételekkel való leírására is.⁴⁸ Összevetve a szemamegállapításokat a tipikalitási feltételekével, átfedés vehető észre közöttük – ami magától értetődő, hiszen tulajdonképpen a strukturalista-komponenses és a kognitív elemzés szétválasztása elméletfüggő, művi.⁴⁹

Az alábbiakban a metaforaalkotó szemémák *releváns* tipikalitási feltételeinek leírása történik, amelyeket szemantikai jegyekként (ti. nekik tulajdonított szémafunkcióval) használok fel a metaforikus jelentésalkotás körvonalazásához. Teszem ezt abból az elgondolásból kifolyólag, miszerint a tipikalitási feltételek is ugyanúgy tekinthetők jelentéskomponenseknek, mint a szemantikai jegyek/szémák. Noha más rendszer kategóriái, ennél fogva pedig a jelentés más aspektusait jelölik, alkotói a szó teljes jelentésének. Gyakorlatilag a kognitív szemantikai kategóriának a jelentésalkotás strukturalista vizsgálatában való alkalmazására teszek kísérletet.

43 | Lásd „A fogalmi metaforák univerzalitása” c. fejezetet: Kövecses: *i. m.* 167–185.

44 | Lásd Kard. In: *Magyar értelmező kéziszótár*. Második, átdolgozott kiadás. Főszerk. Pusztai Ferenc. Akadémiai Kiadó, Bp. 2003.

45 | Csak alkalmi, nem történik szófajváltás! – „a héber nyelvben kevés a melléknév, ezért sokszor a főnév tölti be a melléknév szerepét”, például כְּלֵי־כֶסֶף/kelē-ķeseṗ = ezüst edények [lit. edényei ezüstnek]. Egeresi László Sándor: *A bibliai héber nyelv tankönyve*. 3. kiadás. Károlí Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar, Bp. 2015. 140.

46 | Vö. *Magyar grammatika*. Szerk. Keszler Borbála. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2000. 142–143.

47 | Eco érvelése. A társuló szemémák közös szemákkal rendelkeznek. Ha *k* széma/szemantikai jegy sajátja az A, illetve D szemémának is, akkor a *k* révén történő egyesülés (*amalgamation*) folytán A és D kicserélhetőkké válnak – ez a metafora esete, állapítja meg a szerző; Eco: *i. m.* 258, 261.

48 | Kiefer szerint a komponenses elemzés és a prototípus-elmélet módszere egymást kiegészítő jelentés-leírásokat képeznek, és nem feltétlenül összeegyeztethetlennel; Kiefer Ferenc: *Jelentéselmélet*. Corvina Kiadó, Bp. 2007. 56.

49 | Vö. Kiefer a nyelvi és a nyelven kívüli ismeretek, a lexikai és a konceptuális jelentések dinamikus viszonyáról; uo: 113.

A felvázoltak értelmében tehát a tipikalitási feltételek szemantikajegy-minőségben szerepben elemezve jelentéselemek, ennél fogva a kontextus dönti el, hogy melyik tipikalitási feltétel teljesüljön.⁵⁰ Ilyen szempontból megközelítve, a kontextuális széma tulajdonképpen a kategóriát jelöli meg, ti. a *fegyvert*, a szeméma pedig a prototípust, annak az adott szövegben való jelentésével – azaz *kard*, de általános értelemmel (mert nem tudjuk meg, hogy rövid vagy hosszú, egyenes vagy görbe, egy- vagy kétélű). (Jelen szemémánál ez az általánosság engedi meg a metonimikus értelem érvényesülését.)

– A HARAG KARDBÜNTETÉS

- A חֶמָה/hēmāh/HARAG az érzelmek/lelkiállapotok kategóriájába tartozik, azok közül a negatívok csoportjába; a Jób 19. részének kontextusában a szeméma tipikalitási feltételei a következők: interperszonális, közvetlen jellegű,⁵¹ beszédben nyilvánul meg, gyűjtőnév.⁵²
- az אֲוֹנוֹת הַקָּרֶב/‘āwōnōt ḥereḇ/ KARDBÜNTETÉS a büntetések kategóriájába tartozik; összetett lexéma szemémájaként több tipikalitási feltételt teljesít:
  - a kard a fegyverek kategóriájának sajátja, azok között a szúró-vágó típushoz tartozik, hosszú éle van, egy- vagy kétélű, egyenes/görbe, negatív interperszonális használatra készült, vérontást vagy halált is okoz;
  - a büntetés az interperszonális események kategóriájába tartozik, a negatívok csoportjába, a bűnnel kapcsolatos⁵³ (egyetlen lexemával van mindkettő kifejezve!), a bűnért való megfizetés, negatív esemény.⁵⁴
- Az összetett szó önmagán belül is jelentésalkotó műveleteket hordoz:
  - mindkét tagszó hordozza az interperszonális jelentéselemét, továbbá a negatív konnotációkat – egyértelműsödik jelentésének kapcsolódása a konfliktushoz;
  - a melléknév a főnév által jelzett esemény/eljárás típusát jelzi, metonimikus kifejezésként pedig tulajdonságjelölő, minősítő melléknév.
- A metafora tartalmának (*harag*) és hordozójának (*kardbüntetés*) közös jegyei (az előző és jelen alpontban megállapított szemák alapján):
  - interperszonális jelleg, konkrét, negatív konnotációkat hordoz, konfliktus sajátja.

50 | Vö. a már említett Arany-vers metaforájáról írottakat Kiefer szemléltetésével a tipikalitási feltételekről: AZ ESTE HOLLÓMADÁR szemái közé tartozónak tekinthető a „szárnya van” tipikalitási feltétel is. Kiefer: *i. m.* 85. Ez a pop artból vett példával is szemléltethető: Alfred Hitchcock *Madarak* című filmjéről írható például, hogy a madarak emberek halálát jelentették, ahol A MADÁR HALÁL háttérmetaforában a „csőre van” tipikalitási feltétel a madár szemantikai jegyeként érvényesül. Vö. Kiefer: *i. m.*

51 | Jób és barátainak viszonyában a harag közvetlenül interperszonális változatát látjuk.

52 | Lásd a Jób 17. részében a 2–3., 5., 22., 28. sorokat, amelyekben a barátok beszédben kifejeződő viszonyulásának metaforikus konkretizálása hiperbolikus fokozással történik – a barátok gyötrik-zúzzák, megszegyenítik-kínozzák, üldözik-marcangolják, a 29. sorban található metaforánk pedig összefoglalóan értelmezi mindezt: Jób a barátok haragjának megnyilvánulásairól szolt a költeményben.

53 | Lásd fennebb: a bűn interperszonális fogalom.

54 | Ennek a szemémának az elemzését elmélyíti az, amit az Anna Wierzbicka elméletét szemléltető példában látunk, amely utal a bűnös tetteire, a büntetést végrehajtó személy viszonyulására, végül pedig a büntetésre; Kiefer: *i. m.* 81.

- A tartalom, illetve a hordozó szemémájának ellentétes jegyei:
  - lelkiállapot ↔ következmény.
- Az inkongruenciát okozó „fókuszszámák” és tipikalitási feltételek:
  - interperszonális jellegű, negatív, beszédben megnyilvánuló lelkiállapot (konfliktus) + átfogó, életveszély lehetőségét hordozó, nagymértékű negatív állapotot előidéző esemény (fegyveres konfliktus).

Lexikális megformáltságában (harag + kard + büntetés) *A HARAG KARBÜNTETÉS* szóképek akár a héber, akár a magyar szövegek korpuszában élő metaforának tekinthető.⁵⁵ A szórendre figyelve, a metaforikus jelentésalkotás-alakítás így történik: a megelőző 29a sortag a kardtól való félelemre szólít fel, itt a kard megokolása olvasható. Kiderül, hogy harag van, ami negatív következményeket jelent: *A HARAG BÜNTETÉS*. Ezután a metaforikus hordozó pontosítása valósul meg,⁵⁶ amikor a metaforikus hordozó a maga teljességében érvényesül: *A HARAG BÜNTETÉSE KARDNAK*. A harag lelkiállapotként elvontnak tekinthető (megnyilvánulásaiban válik konkréttá), a büntetés is elvont (konkrét események értelmezése), egyetlen konkrét elem a *kard*, amely ugyancsak átvitt-metonimikus értelmű. A *büntetés* tulajdonsága a *kard* (vö. *halálbüntetés*). Tehát *A HARAG KARBÜNTETÉS*, azaz *A HARAG KARDDAL VALÓ BÜNTETÉS*. Ez pedig az ítélet megnyilvánulása – összegez az utolsó sortag.

Megállapítható, hogy a 29b sortagban használt metafora olyan gondolatot hordoz, amely egyetemes emberi tapasztalaton alapul, tudniillik a fegyveres konfliktus, a háború a haragtól indul. A szintetikus életszemléletből származó kijelentés lehet ugyan, hogy első hallásra nézve dogmatikusnak, deduktívnak tűnik, viszont jelen vonatkozásában nem vitatható el az elvonatkoztatás induktív iránya. Ez pedig olyannyira mélyre kerül a gondolkodásban, hogy Jób is gyakran e felfogás mentén érvel a barátaival szemben. Elutasítja a megfizetéselvnek a barátoktól fenntartott, mintegy fordított szillogikus következtetését, miszerint a bűn következménye a büntetés, ami élethelyzetromlásban nyilvánul meg. Jób élethelyzete megromlott, ez tehát a büntetés, melynek oka Jóbnak valamilyen bűne, mégis az itt megjelenő metafora a szintetikus szemlélet nagyszerű képi kifejeződése.

The punishment for anger is the sword. Analysis of the metaphor in Job 19,29b.

Keywords: laboratory translation, background metaphor, analysis of metaphor, semantics.

In my paper, I make a laboratory translation of Job 19,29 and then examine the microstructure of this three-part poetic line, using a pre-developed method. Then, the analysis of the aforementioned metaphor of Job 29b will be carried out, namely by exposing the background metaphor and then analyzing the semantic meaning-creation of the metaphor. Presumably, this writing will succeed in pointing out the need for laboratory translation and metaphor analysis as a workshop activity before biblical text interpretations. And the method shown here may even help in the translation of metaphors and translation criticism.

55 | A megnevezés Ricoeurtól származik: „A metafora azáltal élő, hogy a képzelet lendületét a fogalom szintjén a »többet gondolás«-ba viszi át”. Ricoeur: *i. m.* 443. Vö. a metaforatípusok összefoglalásával a következőben: Máthé-Farkas: *Metafora vagy nem metafora.* 43–50.

56 | Lásd a pontosításról, pontosítással való fokozásról Alter: *i. m.* 36, 39.